

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף צב

(בעמוד הקודם)

אמר רב פפא בדיק לן רבא: רבא בחן אותנו האם נטעה לחלק בין נסכים של כבשה לרחלה (= כבשה בוגרת). הוא שאל אותנו 'נסכי רחלה בכמה?'

ופשטינא ליה: והשבתי לו מהמשנה בשקלים. האומרת שבבית המקדש היו חותמות, והצריך לנסכים בשביל קורבנו היה משלם לגזבר, הגזבר היה נותן לו קלף שחתום עליו מה הוא צריך לקבל, והלה היה הולך עם הקלף לממונה על הנסכים ומקבל ממנו את היין הסולת והשמן לנסכים שהוא צריך. בבית המקדש היו ארבעה סוגי חותמות. המשנה שם אומרת שהחותמת שכתוב בה 'גדי', שימשה לנסכים של 'צאן' בין גדולים ובין קטנים בין זכרים ובין נקבות, חוץ משל אילים. אם כן מוכח שלרחלה יש את אותם נסכים של כבשה.

משנה: כל קרבנות הצבור אין בהן סמיכה: בקרבנות ציבור אין דין 'סמיכה', חוץ משתי קרבנות. ונחלקו רבי יהודה ורבי שמעון איזה קרבנות. לכו"ע פר הבא על כל המצות דהיינו 'פר העלם דבר של ציבור' יש בו סמיכה על ידי הזקנים. ונחלקו בקרבן ציבור השני. לדעת רבי יהודה הקרבן השני שיש בו סמיכה הוא שעיר המשתלח, שהכהן גדול סומך עליו ביום כיפור. לדעת רבי שמעון הקרבן השני הוא 'שעירי עבודת כוכבים'. ואמנם רבי שמעון מודה שבשעיר המשתלח יש סמיכה, אך הוא לא מונה אותו בשני הקרבנות, וכפי שיתבאר בגמרא.

כל קרבנות היחיד טעונין סמיכה, חוץ מן הבכור והמעשר והפסח.

והירוש - סומך, ומביא נסכים: בן שירש קרבן שהפריש אביו ומת, מביא אותו לבית המקדש סומך עליו וצריך להביא גם את הנסכים שלו. **ומימר:** אם הבן עשה תמורה בקרבן שירש, התמורה חלה (כאילו עשה זאת אביו) ועליו להקריב גם את בהמת התמורה.

גמרא: תנו רבנן - כל קרבנות הצבור אין בהן סמיכה, חוץ מפר הבא על כל המצות ושעירי עבודת כוכבים זברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר שעירי עבודת כוכבים אין בהן סמיכה, ואת מי אביא תחתיהם? שעיר המשתלח.

הגמרא עוצרת ומקשה: לא סגיא דלא מעייל? וכי רבי יהודה לא יכול שלא להעלות קרבן אחר במקום שעירי ע"ז? וכלומר האם חייב להכניס קרבן אחר במקומו? תירוץ: אמר רבינא גמירי שתי סמיכות בצבור: הלכה למשה מסיני שיש שני קרבנות ציבור שיש בהן סמיכה. ולכן רבי יהודה חייב להכניס קרבן אחר במקום שעירי ע"ז.

הברייתא ממשיכה: אמר לו רבי שמעון - והלא אין סמיכה אלא בבעלים, וזה אהרן ובניו סומכין בו: מכיון שהכהן גדול מתוודה על השעיר המשתלח על עוונות של כל ישראל, והוא לא מתכפר בו (אלא בפר של הכהן גדול). אם כן יש כאן סמיכה שלא על ידי הבעלים של הקרבן, וסמיכה כזו אינה נחשבת 'סמיכה'. (ואמנם הכהן גדול עושה את הסמיכה רק בשביל הוידוי. מקדש חזק).

אמר לו - אף זה אהרן ובניו מתכפרין בו: רבי יהודה עונה - הכהן גדול ושאר הכהנים מתכפרים בשעיר המשתלח על שאר העבירות שלהם, (אמנם על טומאת מקדש וקודשיו הם מתכפרים בפר של הכהן גדול). ומשכך הם כן בעלים של הקרבן, ויש כאן סמיכה בבעלים.

אמר רבי ירמיה ואזדו לטעמייהו: רבי יהודה ורבי שמעון הולכים לשיטתם, במחלוקת לגבי כפרת הכהנים ביום כיפור בשאר עבירות. האם הכהנים מתכפרים בפר כהן גדול או בשעיר המשתלח.

אם הם מתכפרים בפר כהן גדול ולא בשעיר המשתלח, אם כן הסמיכה של הכהן גדול על השעיר המשתלח אינה סמיכה בבעלים, ואי אפשר למנות אותה בהלכה למשה מסיני (באחת משתי הסמיכות בקרבן ציבור). אבל אם הם מתכפרים בשעיר המשתלח זו סמיכה בבעלים, ואפשר למנות אותה בהלכה למשה מסיני.

דתניא וכפר את מקדש הקדש וכו': נאמר בעבודת פר ושעיר הפנימי של יום כיפור, המכפרת על טומאת מקדש וקודשיו "וְכִפֵּר אֶת מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת אֹהֶל

מועד ואת המזבח יִכַּפֵּר ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יִכַּפֵּר". הברייתא דורשת את הפסוק.

"את מקדש הקדש" זה לפני ולפנים: כגון שנטמא הכהן הגדול בקודש הקודשים. "ואת אהל מועד" זה היכל: אם נטמא כהן בהיכל. 'מזבח' כמשמעו: אם הקטיר קטורת על מזבח הזהב בטומאה. "יִכַּפֵּר" אלו העזרות: אדם שנכנס לעזרה בטומאה. "כהנים" כמשמען: כלומר שמכפר על הכהנים. "על כל עם הקהל" אלו ישראל. "יִכַּפֵּר" אלו הלויים: הוא מכפר גם עליהם.

הושוה כולן לכפרה אחת וכו': כלומר מה"יִכַּפֵּר" שבסוף הפסוק לומדים, שכהנים לויים וישראלים הושוו לכפרה אחת. והיינו בשעיר המשתלח, שהוא מכפר לכולם על שאר עבירות. אמנם על טומאת מקדש וקודשיו יש חילוק ביניהם, שהכהנים מתכפרים בפר, וישראל בשעיר הפנימי. זו דעת ר' יהודה הסובר שהכהנים מתכפרים בשאר עבירות בשעיר המשתלח.

רבי שמעון אומר: כמו שמתן דם שעיר הפנימי מכפר על ישראל על טומאת מקדש וקודשיו, כך מתן דם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקודשיו. וכשם שהיודיו של הכהן בשעיר המשתלח מכפר על ישראל בשאר עבירות, כך היודיו של הכהן בפר מכפר על הכהנים בשאר עבירות. כלומר לדעת רבי שמעון הכהנים מתכפרים בשאר עבירות ביודיו של הפר ולא בשעיר המשתלח.

הגמרא עוצרת ומקשה: ורבי שמעון הא ודאי הושוו: הרי בפסוק הושוו כולם לכפרה אחת, אך לדעת רבי שמעון הם לא שווים לא בכפרה על מקדש וקודשיו ולא על שאר עבירות. תירוץ: אין הושוו דבני כפרה ניהו, מיהו כל חד וחד מכפר בדנפשיה: הפסוק בא רק ללמד אותנו שלכולם יש כפרה גם על מקדש וקודשיו וגם על שאר עבירות, אמנם כל אחד מתכפר בקרבן אחר.

הברייתא ממשיכה ומבארת את המחלוקת של רבי יהודה ורבי שמעון:

לרבי יהודה טומאת מקדש וקודשיו - ישראל מכפרי בדם שעיר הנעשה בפנים, וכהנים בפר של אהרן. בשאר עבירות - אלו ואלו מכפרי ביודיו שעיר המשתלח. ולרבי שמעון בשאר עבירות נמי כהנים ביודיו דפר מתכפרי.

כדקתני אחד ישראל וכו': הגמרא מביאה משנה (במסכת שבועות) שמפרשת את המחלוקת כנ"ל. המשנה שם מדברת על שעיר המשתלח.

'אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משיח' (מתכפרים בשעיר המשתלח). 'מה בין ישראל לכהנים ולכהן משיח? אלא שדם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו (ואילו ישראל מתכפרים בדם שעיר הפנימי). זו דברי ר' יהודה.

ור' שמעון אומר כשם שדם השעיר הנושה בפנים מכפר על ישראל, כך דם הפר מכפר על הכהנים. כשם שזידויו של שעיר המשתלח מכפר על ישראל, כך זידויו של פר מכפר על הכהנים.

*

תנו רבנן וסמכו: נאמר בפר העלם דבר של ציבור "וסמכו זקני העדה את ידיהם על ראש הפר" מכאן לומדים שדוקא פר העלם דבר טעון סמיכה, אבל אין שעירי עבודת כוכבים טעונים סמיכה כלל. זו דעת ר' יהודה. ר' שמעון חולק וסובר שמכאן לומדים שדוקא פר העלם דבר טעון סמיכה בזקנים, אבל אין שעירי עבודת כוכבים טעונים סמיכה בזקנים אלא באהרן או בכהנים שיבואו אחריו.

קושיא: ורמינהו החי: נאמר בשעיר המשתלח "וסמך אהרון את שתי ידיו על ראש השעיר החי" מכאן לומדים שדוקא השעיר החי' דהיינו השעיר המשתלח טעון סמיכה, אבל אין שעירי עבודת כוכבים טעונים סמיכה כלל. זו דעת ר' יהודה. ר' שמעון חולק וסובר שמכאן לומדים שדוקא השעיר החי טעון סמיכה באהרן, אבל אין שעירי עבודת כוכבים טעונים סמיכה באהרן אלא בזקנים.

אם כן יש סתירה בדעת רבי שמעון! **בברייתא הראשונה** הוא אומר שבשעיר המשתלח הסמיכה באהרון, ואילו **בברייתא השניה** הוא אומר שבשעיר המשלח הסמיכה בזקנים.

תירוץ: אמר רב ששת: וכי אתה סובר שדברי רבי שמעון בברייתא הראשונה הם מתורצים ומיושבים? והרי הם מוקשים! כי הרי ר' שמעון טען לרבי יהודה שצריך לעשות סמיכה דוקא בבעלים ולא מועיל לעשות סמיכה בכהנים! אלא עליך לתרץ וליישב את הברייתא הראשונה כדלהלן.

רבי יהודה ורבי שמעון חולקים מהיכן דורשים את המיעוט, האם מ"הפר" או מ"החי". לדעת רבי יהודה דורשים מ"הפר". ומכיון שבפר העלם דבר הסמיכה בזקנים, אנו דורשים שדוקא פר העלם דבר טעון סמיכה, ואין שעירי עבודת כוכבים טעונים סמיכה כלל. לדעת רבי שמעון דורשים מ"החי", ומכיון שבשעיר המשתלח הסמיכה בכהנים, אנו דורשים שדוקא השעיר החי טעון סמיכה באהרן, ואין שעירי עבודת כוכבים טעונים סמיכה באהרן אלא בזקנים.

והכי קא אמר ליה: וכך אומר ר' שמעון לר' יהודה. אני חולק עליך וסובר ששעירי עבודת כוכבים כן צריכים סמיכה. ואם שמעת שהם לא צריכים סמיכה, דוקא באהרן הם לא צריכים, כי הדרשה של המיעוט היא מ"החי" ולא מ"הפר".

קושיא: ורבי יהודה למה לי למעטינהו מקרא? והא אמר רבינא גמירי שתי סמיכות בצבור: מדוע רבי יהודה צריך לדרוש מפסוק למעט שעירי עבודת כוכבים מסמיכה? והרי רבינא אמר שהלכה למשה מסיני שיש שתי סמיכות בקרבנות ציבור, ורבי יהודה סובר שאחת בפר העלם דבר ואחת בשעיר המשתלח. תירוץ: גירסא בעלמא: לדרוש אסמכתא מהתורה להלכה למשה מסיני.

קושיא: ורבי שמעון, שעירי עבודת כוכבים דבעיא סמיכה מנלן? הרי לא כתוב בפסוק במפורש למעט אותם רק מסמיכת כהנים ולא מסמיכת זקנים, ומניין לנו שהם צריכים סמיכה בזקנים? תירוץ: נפקא לן מדתניא וכו': נאמר בשעיר של נשיא (= מלך) "וסמך ידו על ראש השעיר", המילה "השעיר" מיותרת כי היה מספיק לכתוב "על ראשו". לדעת רבי יהודה היא באה לרבות שעיר שהקריב נחשון בן עמינדב וכן שאר הנשיאים במדבר, שצריך לעשות סמיכה בקרבן. לדעת ר' שמעון היא באה לרבות שעירי עבודת כוכבים לסמיכה. שהיה ר' שמעון אומר כל חטאת שנכנס דמה לפנים טעונה סמיכה. והרי שעירי ע"ז נכנס דמם לפנים.

קושיא: למה לי למימרא 'שהיה'? מדוע הברייתא צריכה להוסיף "שהיה ר"ש אומר שכל חטאת שנכנס דמה לפנים טעונה סמיכה"? והרי אין עוד חטאת שנכנס דמה לפנים שצריכה סמיכה ואינה ידועה לנו. שהרי בפר העלם דבר של ציבור כתוב במפורש שהוא טעון סמיכה, וכן בפר כהן משיח כתוב במפורש שצריך סמיכה. ועכשיו ר"ש אומר שגם שעירי ע"ז צריכים סמיכה. תירוץ: סימנא בעלמא: הוא

אמר זאת רק לסימן, והיינו כדי למעט את שער נחשון שאינו טעון סמיכה, ודמו לא נכנס לפנים (שטמ"ק).

קושיא: ואימא שער הנעשה בפנים: אולי "השעיר" בא לרבות את שער הפנימי של יום כיפור? ומדוע בחר רבי שמעון לרבות שעירי ע"ז? **תירוץ:** דומיא דשעיר נשיא דמכפר על עבירות מצוה ידועה: מכיון ש"השעיר" מדבר על שעיר נשיא, אנו מרבים קרבן הדומה לשעיר של נשיא. שעיר נשיא מכפר על עבירה הידועה לנשיא, וכך גם שעירי ע"ז מכפרים על עבירה הידועה. אבל שעיר הפנימי של יו"כ מכפר על טומאת מקדש וקודשיו שאינה ידועה לאדם.

קושיא: ולרבינא דאמר גמירי שתי סמיכות בציבור, קראי למה לי? אם יש הלכה למשה מסיני שיש שני קרבנות ציבור שצריכים סמיכה, מדוע רבי שמעון צריך ללמוד מפסוק ששעירי ע"ז צריכים סמיכה? והרי מכיון שר"ש סובר שהסמיכה בשעיר המשתלח אינה נחשבת, בהכרח שהוא צריך להכניס את שעירי ע"ז במקומו!

תירוץ: איצטריך הלכתא ואיצטריך קראי. דאי מקרא הוה אמינא זבחי שלמי ציבור כי קשיא אמתני' דהך פירקא דכל המנחות באות א"ר שמעון שלשה מינין טעונין שלש מצות לית בקל וחומר יהו זבחי שלמי ציבור טעונין סמיכה מקל וחומר מה שלמי יחיד שאין טעונין תנופה היים טעונין סמיכה היים וכו'. **איצטריך הלכתא.** ואי מהלכתא (הוה אמינא) לא ידעינן הי נינהו, קמשמע לן דומיא דשעיר נשיא דמכפר על עבירות מצוה ידועה: צריך גם הלכה למשה מסיני וגם פסוק. כי אם היה רק פסוק, היינו חושבים שגם זבחי שלמי ציבור' (= שני הכבשים הבאים עם שתי הלחם) צריכים סמיכה מקל וחומר (וכפי שהקשתה הגמרא לעיל דף סא,א על רבי שמעון), ועל כך מלמדת ההלכה למשה מסיני שרק שני קרבנות ציבור טעונים סמיכה.

אבל אם היתה רק הלכה למשה מסיני, לא היינו יודעים איזה קרבן למנות מלבד פר העלם דבר, האם שעירי ע"ז או זבחי שלמי ציבור. על כך מלמד אותנו הפסוק לרבות דוקא קרבן הדומה לשעיר נשיא שבא על עבירה ידועה, ולא זבחי שלמי ציבור שאינם באים על עבירה.

*

למדנו במשנה - כל קרבנות היחיד טעונין סמיכה חוץ מבכור ומעשר ופסח:

ת"ר "קרבנו" ולא הבכור: נאמר בקרבן שלמים "קורבנו" מספר פעמים, ושלוש פעמים מיותרות לדרשה. פעם אחת לדרשה שדוקא על 'קרבנו' של שלמים עושה סמיכה, ולא על קרבן בכור. והטעם שצריך למעט את בכור, משום שיכול הייתי לחשוב שיש קל חומר שבכור צריך סמיכה. כי אם שלמים שאין קדושתן מרחם אלא על ידי שמקדיש אותם לקרבן, ובכל אופן טעונין סמיכה. כל שכן בכור שקדושתו מיד כשיוצא מרחם אימו, וכי אינו דין שטעון סמיכה? על כך תלמוד לומר "קרבנו" למעט את הבכור.

דרשה מפעם נוספת שנאמר "קרבנו":

"קרבנו" ולא מעשר. שיכול וכו': יכול הייתי לחשוב שיש קל וחומר שמעשר בהמה צריך סמיכה. כי אם שלמים שאין מקדשין בהמה לפנייהם ולאחריהם טעונין סמיכה, כל שכן שמעשר שמקדש לפניו ולאחריו (דהיינו שאם קרא בטעות לבהמה התשיעית 'עשירי', ולעשירית 'תשיעי', ולאחת עשרה 'עשירי', כולן קדושות), ואם כן אינו דין שטעון סמיכה? על כך תלמוד לומר "קרבנו" למעט מעשר.

דרשה מפעם נוספת שנאמר "קרבנו":

"קרבנו ולא פסח". שיכול וכו': יכול הייתי לחשוב שיש קל וחומר שפסח חייב סמיכה. כי אם שלמים שאינו 'בעמוד והבא' כלומר אין חובה להביא קרבן שלמים, ובכל אופן טעונין סמיכה. אם כן פסח שהוא 'בעמוד והבא' שחייב להביאו, אינו דין שטעון סמיכה? על כך תלמוד לומר "קרבנו" ולא פסח.

קושיא: איכא למיפרך מה לשלמים שכן טעונין נסכים ותנופת חזה ושוק: יש פירכא לשלושת הק"ו הנ"ל. כי שלמים טעונין נסכים ותנופת חזה ושוק, מה שאין כן בכור מעשר ופסח שאין בהם נסכים ולא חזה ושוק. ואם כן יש בהם קולא שאין בשלמים. תירוץ: קראי אסמכתא בעלמא: אכן אין צורך ללמוד מפסוקים שאין בבכור מעשר ופסח סמיכה, והפסוקים הם רק אסמכתא בעלמא. קושיא: אלא קראי למה לי? אם כן מדוע צריך את שלושת ה"קרבנו" ומה הם באים ללמד? תירוץ: קרבנו ולא קרבן חבירו וכו': א. שחבירו לא יכול לסמוך בשבילו. ב. שקרבן

שהביא גוי אין בו סמיכה. ג. שאם יש כמה בעלים לקרבן, כולם צריכים לעשות סמיכה.